

Dyslexiebeleid 2016-2017

Dyslexie wordt gedefinieerd als 'een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau' (brochure van de Stichting Dyslexie Nederland, herziene versie 2003). Men spreekt van dyslexie als er – onverwacht – grote problemen zijn met lezen en/of spellen, er een verschil bestaat tussen verwachtingen en prestaties en er problemen zijn in de ontwikkeling van de taal. Vaak zijn er ook aanwijzingen dat dyslexie in de familie voorkomt.

Hoewel er op jonge leeftijd meestal al aanwijzingen zijn dat er iets 'mis' is, wordt vaak in het voortgezet onderwijs pas echt duidelijk dat er sprake is van dyslexie. In veel gevallen hebben kinderen strategieën ontwikkeld om met hun leerstoornis om te gaan, maar schieten die tekort zodra de Moderne Vreemde Talen (Engels, Frans en Duits) aan bod komen.

Dyslexie heeft niets te maken met intelligentie. Dyslexie is wel een leerstoornis waar leerlingen behoorlijk veel last van kunnen hebben, niet alleen wat betreft leren, maar ook wat betreft zelfvertrouwen en zelfbeeld.

De locatie Lassuslaan van de Van der Capellen scholengemeenschap wil een school zijn die kinderen in staat stelt hun talenten te ontwikkelen en dat type onderwijs te volgen dat aansluit bij hun intellectuele capaciteiten. Dat is ook het doel van ons dyslexiebeleid.

Hoe bereiken we dit doel?

I Achterhalen welke leerlingen dyslectisch zijn

Al voordat de leerlingen in de brugklas starten vormen de orthopedagoge en de dyslexiespecialist, op basis van de gegevens van de basisschool, een beeld van welke leerlingen dyslectisch zouden kunnen zijn. Deze leerlingen ondergaan een dyslexiescreening bestaande uit een dictee en een leestest. Op basis van de verkregen resultaten wordt bepaald welke leerlingen in aanmerking komen voor extra spellinglessen die gegeven worden door de dyslexiespecialist. Deze verplichte extra spellinglessen worden gevolgd door alle leerlingen die met het dictee onder de norm scoorden en zijn bedoeld als opfriscursus.

Na de spellinglessen wordt een dictee afgenomen om te kijken of en in hoeverre de spellingslessen geholpen hebben. Als er voldoende vooruitgang is gemaakt, eindigt hier het traject. Als er geen of te weinig verbetering heeft plaatsgevonden, worden er aanvullende tests afgenomen en wordt er informatie ingewonnen bij de docenten Nederlands, Frans, Engels en bij de mentoren. Al deze gegevens worden beoordeeld en besproken en er wordt gekeken welke leerlingen in aanmerking komen voor een dyslexieonderzoek.

Dit wordt overlegd met de ouders, die gedurende het hele proces zoveel mogelijk op de hoogte gehouden worden, en zij geven aan of ze instemmen met een dyslexieonderzoek.

De praktijk wijst uit dat er in dit stadium een aantal leerlingen is van wie we nog niet kunnen aangeven of ze voor een dyslexieonderzoek in aanmerking komen. De resultaten van deze leerlingen worden in de gaten gehouden en op een later moment volgt er weer een selectie.

Zelfs in dit laatste stadium van het screeningsproces blijven er twijfelgevallen, omdat de signalen (resultaten bij de talen, tempo bij proefwerken etc.) nog niet duidelijk genoeg zijn. Het komt ook voor dat leerlingen gedurende het traject niet opvallen, omdat ze bijvoorbeeld een lichte vorm van dyslexie hebben. Daarom blijven we ook in hogere leerjaren alert op dyslexie en bestaat de mogelijkheid leerlingen daarop te laten onderzoeken.

De kosten van een dyslexieonderzoek worden voor tweederde deel betaald door ouders en voor een derde deel betaald door school. Wanneer ouders er de voorkeur aan geven om een onderzoek te laten uitvoeren door een partij buiten school om, dan zijn de kosten van dat onderzoek geheel voor de ouders.

II De dyslexieverklaring

Als een leerling onderzocht is op dyslexie door de orthopedagoog en dyslectisch blijkt te zijn, krijgt hij/zij een dyslexieverklaring. Deze is onbepaald geldig. Daarin worden maatregelen en faciliteiten aanbevolen die de -effecten van de – dyslexie hanteerbaar kunnen maken. Sommige vallen onder de verantwoordelijkheid van de school, andere onder verantwoordelijkheid van ouders en leerling. Deze faciliteiten worden alleen verleend als er een dyslexieverklaring afgegeven is en gaan in op het moment dat de dyslexieverklaring bij de school binnen is.

Ouders kunnen, indien ze daar prijs op stellen, een gesprek aanvragen om het onderzoeksrapport, de verklaring en de aanbevolen faciliteiten te bespreken.

III Begeleiding

Brugklasleerlingen die binnenkomen met een dyslexieverklaring en brugklasleerlingen die in aanmerking komen voor een dyslexieonderzoek, worden door de dyslexiespecialist gezien. De begeleiding is toegespitst op leerstrategieën en studievoordigheden met het doel leerlingen gereedschap in handen te geven beter of anders met hun dyslexie om te gaan. Dit vergt van de leerlingen een actieve rol. De frequentie van de begeleiding varieert per leerling en wordt zoveel mogelijk afgestemd op de problemen die de leerling ondervindt. Hierbij wordt een maximum van zes bijeenkomsten aangehouden.

De algemene begeleiding vindt plaats door de mentoren die ook in hogere leerjaren kunnen doorverwijzen als er alsnog een vermoeden rijst van dyslexie.

IV De dyslexiepas

Alle leerlingen die in het bezit zijn van een dyslexieverklaring krijgen een dyslexiepas. Daarop staat kort vermeld voor welke faciliteiten de leerling in aanmerking komt en welke verantwoordelijkheden hij/zij zelf heeft. Leerlingen die op de basisschool al toetsen hebben gemaakt met bijvoorbeeld Kurzweil 3000, hebben daar niet automatisch recht op als ze in de brugklas starten. (zie de kopjes “algemeen gebruik Kurzweil 3000” en “toetsen” in punt **V Faciliteiten en maatregelen die de school biedt**).

V Faciliteiten en maatregelen die de school biedt

Op het gebied van compensaties en dispensaties gelden voor alle dyslectische leerlingen de volgende maatregelen:

- ❖ Extra tijd bij toetsen (Onderbouw: 10 minuten per proefwerk van een lesuur, Tweede Fase: 10 minuten per 60 minuten, tot een maximum van 30 minuten).

NB. In plaats van extra tijd kan de docent ook ingekorte toetsen geven.

- ❖ Proefwerken en schriftelijke overhoringen worden standaard aangeleverd in het duidelijke lettertype Arial, grootte 12, hetzelfde lettertype en dezelfde lettergrootte als op het Centraal Eindexamen wordt gebruikt. De Commissie van Examens heeft vastgesteld dat daarmee voldoende aan de behoefte van de dyslectische leerlingen tegemoet gekomen wordt.
- ❖ Duidelijke en overzichtelijke lay-out van toetsen. Geen handgeschreven of gedicteerde toetsen of toetsen die van het bord overgeschreven moeten worden.
- ❖ Van het Nederlands in de Moderne Vreemde Talen en de zaakvakken, worden spellingsfouten en fonetisch gespelde woorden niet fout gerekend.
- ❖ Beoordelen van toetsen bij Nederlands en de Moderne Vreemde Talen:
  - ✓ spelfouten worden minder zwaar beoordeeld dan bij niet dyslectische leerlingen
  - ✓ herhalingen van spelfouten worden niet meegerekend
  - ✓ fonetisch gespelde woorden worden minder zwaar beoordeeld dan bij niet dyslectische leerlingen.
  - ✓ de aftrek voor spellingsfouten en fonetisch gespelde woorden is maximaal 2 punten van het toetscijfer
  - ✓ fouten tegen grammaticale regels (b.v. werkwoordstijden, naamvallen etc.) worden wel beoordeeld.

- ❖ Gebruik van een laptop/computer met spellingcontrole bij proefwerken en overhoringen. De spellingcontrole mag voorlopig nog gebruikt worden bij het Centraal Examen. Leerlingen die zelf niet beschikken over een laptop kunnen bij toetsen gebruik maken van een laptop van de school. Zij zijn zelf verantwoordelijk voor het bespreken van de laptop. Voor beoordeling van toetsen: zie punt 5.
- ❖ Tijdens de les houdt de docent zoveel mogelijk rekening met het probleem van het snel verwerken van auditief aangeboden informatie (instructies, uitleg, opdrachten). Hij/zij is erop bedacht mondelinge informatie te moeten herhalen.
- ❖ Gebruik van hulpmiddelen, zoals laptop, mobiele telefoon met daarop de Lex-app. etc., tijdens de les is toegestaan. De aanschaf van hulpmiddelen valt onder verantwoordelijkheid van ouders.
- ❖ Gebruik van regelkaarten in de klassen:

1, 2 en 3 (mavo);

1, 2, 3, 4 (havo);

1, 2, 3, 4, 5 (vwo)

Dyslectische leerlingen kunnen regelkaarten gebruiken bij Nederlands en Moderne Vreemde Talen. Het is de bedoeling dat de kaart **een beperkt aantal regels** bevat, die de dyslectische leerling een steuntje in de rug geven bij bijvoorbeeld het toepassen van grammatica of schrijfwijze.

De regelkaart mag geen verkapte spiekbrief zijn. De regelkaart moet altijd van te voren besproken worden met de vakdocent. De regelkaart dient ter ondersteuning van het leerproces voor de moeilijkste onderdelen van de leerstof voor desbetreffende leerling (het inslijpen van grammaticaregels en schrijfwijzen).

Om dyslectische leerlingen al voor hun eindexamen te laten wennen aan de facilitaire regelingen zoals die gelden bij het Centraal Schriftelijk Examen, beperken wij het gebruik van regelkaarten al in klas 3 (mavo), klas 4 (havo) en klas 5 (vwo). Dit houdt in dat tot de voorjaarsvakantie regelkaarten met daarop slechts 1 regel zijn toegestaan. Deze regelkaart dient voor het so/proefwerk ter goedkeuring aan de vakdocent worden getoond. Na de voorjaarsvakantie worden regelkaarten niet meer toegestaan.

Op het Centraal Schriftelijk Eindexamen is het gebruik van regelkaarten niet toegestaan .

Dit neemt niet weg dat het maken van regelkaarten een zeer goed hulpmiddel voor de leerling is om inzicht te krijgen in welke regels extra goed geleerd moeten worden.

- ❖ Faciliteiten voor eindexamenkandidaten
  - ✓ ten hoogste 30 min. verlenging van de duur van de toets
  - ✓ aangepaste luistertoetsen (verlenging van de pauzes tussen de vragen door)
  - ✓ gebruik van gesproken examenteksten (op cd-roms via de computer)

- ❖ Gesproken toetsen (Kurzweil 3000- computerprogramma van tekst naar spraak)

Algemeen gebruik Sprint Plus, Kurzweil etc.

- ✓ Het is leerlingen toegestaan om in de lessen op hun eigen laptop gebruik te maken van deze software. Leerlingen maken zichzelf wegwijs in het gebruik van het programma. Het gebruik maken van Kurzweil 3000 in de les geeft niet automatisch het recht om Kurzweil 3000 ook bij het maken van toetsen te gebruiken, dit gebeurt pas na overleg met de dyslexiespecialist.
- ✓ Het programma Kurzweil 3000 kan de dyslectische leerling gratis gebruiken gedurende de tijd dat de leerling op de Van der Capellen Scholengemeenschap zit. De downloadgegevens, handleidingen, inlognaam en het wachtwoord kunnen worden opgevraagd bij de dyslexiespecialist.
- ✓ Bij Kurzweilgebruik zal de school een contract met de leerling afsluiten. Het is zeer belangrijk dat de leerling zich bewust is dat bij eventuele fraude betekent dat het werken met Kurzweil 3000 stopt.

Toetsen

- ✓ Bij ernstige belemmeringen als gevolg van dyslexie kunnen mentoren samen met ouders bespreken of inzet van Kurzweil 3000 zinvol kan zijn. Middels een signaalbrief naar de zorgcoördinator doet de mentor vervolgens een schriftelijke verzoek om Kurzweil 3000 in te mogen zetten. De dyslexiespecialist onderzoekt vervolgens samen met de leerling of het gebruik van Kurzweil 3000 ondersteunend is. Bij de beslissing om al dan niet Kurzweil 3000 toe te kennen worden ook werkhouding, leerstrategieën en eigen motivatie van de leerling meegewogen.
- ✓ Bij toestemming krijgt de leerling van de dyslexiespecialist een korte instructie voor het werken met Kurzweil 3000. Het zal de leerling een tijdsinvestering kosten om het programma echt goed te leren kennen.
- ✓ Als er toestemming gegeven wordt voor gesproken toetsen, is het de verantwoordelijkheid van de leerling om één van de schoollaptops die voorzien is van Kurzweil 3000 een dag van te voren te reserveren bij het leerlingloket. De andere benodigdheden (bv een koptelefoon) moet de leerling zelf meenemen.
- ✓ De lesgevende docent wordt op de hoogte gesteld. Hij/zij moet de toets of S.O. op een USB stick aanleveren (op te halen bij het leerlingloket). Het bestand moet worden aangeleverd als PDF. In die uitzonderlijke gevallen waarbij de toets niet digitaal kan worden aangeleverd, kan de leerling voor die

toets niet gebruik maken van de gesproken versie (echter de docent wordt gevraagd om een toets waarvan geen digitale versie bestaat, zo nodig te scannen).

- ✓ Bij de toets krijgt de leerling zowel de USB stick met de toets als een geprint exemplaar van de toets. Een medewerker van het leerlingloket print de antwoorden en legt ze in het postvak van de betreffende docent.

❖ Dispensaties

Ontheffingen en een verlicht programma voor Frans óf Duits worden toegekend door de directie, met inachtneming van de regels van het ministerie. Deze houden o.a. in dat er in de onderbouw van de havo en het vwo géén ontheffingen voor de talen gegeven mogen worden.

Wat is er wél mogelijk?

- ✓ Ontheffing van voorleesbeurten als het hardop lezen een groot probleem vormt.
- ✓ vmbo: verlicht programma voor Frans of Duits. Verlicht programma Frans is onder bepaalde voorwaarden* mogelijk vanaf klas 2, het vak mag dan in de derde klas niet meer gekozen worden. Verlicht programma Duits is onder bepaalde voorwaarden* mogelijk vanaf klas 3, het vak mag dan in de vierde klas niet meer gekozen worden.
- ✓ Onderbouw havo: verlicht programma voor Frans onder bepaalde voorwaarden* vanaf de 2e klas. Er kan in de tweede fase niet voor dat vak gekozen worden. Verlicht programma Duits is onder bepaalde voorwaarden* mogelijk vanaf klas 3, het vak mag dan in de vierde klas niet meer gekozen worden.
- ✓ Voor een verlicht programma Frans en Duits veroorzaakt dit beperkingen in de mogelijkheden die er zijn binnen de profielkeuze, maar alle profielen kunnen gekozen worden. Bij een overstap naar het atheneum is naast Engels, óf Frans óf Duits verplicht. Het verlicht programma voor Frans én Duits veroorzaakt beperkingen in de mogelijkheden die er zijn binnen de profielen Cultuur&Maatschappij en Economie&Maatschappij. Bovendien kan een verlicht programma voor Duits de profielen Natuur&Gezondheid en Natuur&Techniek in het vwo uitsluiten. Dit is per leerjaar afhankelijk van de hoeveelheid Natuur leerlingen die Frans kiezen. Omdat dat vooraf niet met zekerheid aangegeven kan worden, is een verlicht programma voor Duits voor de natuurstromen dus af te raden.

- ✓ Onderbouw atheneum: verlicht programma voor Frans, onder bepaalde voorwaarden* vanaf de 2e klas. Het betreffende vak mag dan niet meer in de tweede fase gekozen worden en dat beperkt de profielkeuze mogelijkheden. Verlicht programma Duits is onder bepaalde voorwaarden* mogelijk vanaf klas 3, het vak mag dan in de vierde klas niet meer gekozen worden.
- ✓ Een verlicht programma voor Frans sluit geen profielen uit, maar beperkt wel de keuzemogelijkheden binnen de Maatschappij profielen. Het verlicht programma voor Duits beperkt de keuzemogelijkheden binnen de twee Maatschappij profielen en kan de twee Natuurprofielen uitsluiten. Dit is per leerjaar afhankelijk van de hoeveelheid leerlingen met een Natuurprofiel die Frans kiezen. Omdat dat vooraf niet met zekerheid aangegeven kan worden, is een verlicht programma voor Duits voor de Natuurstromen dus af te raden.
- ✓ Bovenbouw/tweede fase atheneum: ontheffing voor de tweede Moderne Vreemde Taal (Duits/Frans) in het algemene deel:

We gaan ervan uit, dat alleen leerlingen die een verklaring van een erkend deskundige hebben in aanmerking kunnen komen voor ontheffing.

Dat betekent, dat daaronder kunnen vallen (officiële regelgeving tweede fase):

- De leerlingen met een **stoornis** die specifiek betrekking heeft op **een taal** of een zintuigelijke stoornis die effect heeft op een taal.
- De leerlingen in de natuurprofielen bij wie men mag verwachten dat het volgen van het onderwijs in die taal een succesvolle afronding van de opleiding in de weg staan.
- Leerlingen met een andere moedertaal dan de Nederlandse of Friese taal.

* De voorwaarden/criteria voor een verlicht programma zijn een combinatie van onderstaande criteria:

- de leerling dient in het bezit te zijn van een dyslexieverklaring
- Voor de betreffende taal zijn de cijfers sinds de brugklas al onvoldoende - kan in aanmerking komen
- cijfers voor de betreffende taal liggen rond de 4 - kan in aanmerking komen

- cijfers voor de betreffende taal liggen rond de 5 of hoger
- komt in principe niet in aanmerking

Bovendien wordt gekeken hoe de huiswerkaanpak is, hoeveel tijd een leerling besteedt aan het betreffende vak, hoe hij/zij het leren voor schriftelijke overhoringen en proefwerken plant en of de leerling gebruik maakt van de strategieën die hem/haar zijn aangeboden.

Waaruit bestaat een Verlicht programma Frans of Duits?

- Spelfouten worden helemaal niet meegeteld
- Fonetisch gespelde woorden worden helemaal niet fout gerekend
- Leerlingen besteden een beperkte hoeveelheid tijd aan het leren van het huiswerk en het proefwerk. Uiterlijk een half uur aan het huiswerk, een half uur aan een schriftelijke overhoring en een uur aan een proefwerk.
- Eventueel hoeven bepaalde oefeningen van het proefwerk niet gemaakt te worden, de docent geeft aan welke dat zijn.

Procedure:

De leerling en de ouders dienen een schriftelijk verzoek tot ontheffing in bij de betreffende leerlingcoördinator. De leerlingcoördinator stelt de decaan op de hoogte. Daarna schakelt de school de orthopedagoog in om het haalbaarheidsonderzoek te doen (de schoolloopbaan van de leerling in de onderbouw – wat betreft taal – zal daarbij betrokken worden). Op grond daarvan brengt de orthopedagoog een advies aan de leerlingcoördinator uit over de haalbaarheid van de 2e MVT in de bovenbouw VWO. Dan maakt de leerlingcoördinator een beslissing op grond van de adviezen en communiceert dit met de aanvragers.

N.B. Bij de beoordeling van de haalbaarheid zal ook het verloop van het MVT-onderwijs in de onderbouw betrokken worden (cijfers, hulp, inzet).

Mocht de leerling een ontheffing van de 2e MVT in het algemene deel op het VWO krijgen, dan moet de leerling daarvoor in de plaats een volledig ander vak kiezen. Dit vak moet organisatorisch binnen de school en het profiel mogelijk zijn.

Bovenstaande maatregelen gelden voor alle dyslectische leerlingen. In individuele gevallen kunnen er aanvullende maatregelen worden genomen. Een verzoek daartoe kan ook gedaan worden bij de leerlingcoördinator.

VI Doorstroming/bevordering

Tijdens de doorstroomvergaderingen aan het eind van het jaar, waarin bepaald wordt naar welke klas een leerling bevorderd wordt, kan dyslexie vallen onder de categorie “bijzondere omstandigheden”. Dat wil zeggen dat we bij dyslectische leerlingen een zorgvuldige afweging maken tussen behaalde resultaten en overgangsnormen.

Algemene informatie over dyslexie

Aanvullende informatie met betrekking tot dyslexie kunt u o.a. vinden op

www.dyslexieweb.nl

www.tbraams.nl

Tom Braams, schrijver van het boek Kinderen met dyslexie, een gids voor ouders. Hij is een autoriteit op het gebied van dyslexie.

www.balansdigitaal.nl

Balans is een oudervereniging voor kinderen met dyslexie.